

ԱՅԳԱՅԻՆ ՄԱՏԵՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

|| Իսկական լեզուին մէջ գործածուած կը
կամ կու ճանաչենք լեզու :

|| Իսկական լեզուին մասնակիին գործածուած
թիւնը մեր ռամկական լեզուին զարմա-
նալի յատկութիւններէն մէկն է . զար-
մանալի կ'ըսեմ, վասն զի գրոց լեզուին՝
այսինքն մեր մաքուր հայերէնին մէջ
չկայ, թէպէտ և ռամկականին մայրն
ու աղբիւրը անիկայ է : Բնիկ զարմա-
նալին աս է որ նոյն հո- մասնիկը ռամ-
կականին գրեթէ ամէն տեսակներուն
մէջ ալ կը գտնուի՝ քիչ մը իրարմէ տար-
բեր գործածութեամբ . օրինակի հա-
մար, Պօլեցւոց լեզուին մէջ կը կամ
հո- է՝ բայերուն ներկայ, անկատար և
սպառնի ժամանակներուն վրայ, կը
գրեմ, կը գրեմ, հո-գրեմ, հո-գրեմ, հո-
գրեմ, և այլն . Հայաստանի քանի մը
գաւառներուն մէջ պարզ է նաև բաղա-
ձայնով սկսած բառերէն առաջ . զոր օ-
րինակ հո-գրեմ, հո-գրեմ, հո-գրեմ . քանի մը
գաւառներուն մէջ կը՝ բայերէն վերջը,
զոր օրինակ հո-գրեմ, հո-գրեմ, հո-գրեմ,
հո-գրեմ . քանի մը տեղեր ալ միշտ հո- բայե-
րէն առաջ կամ ետքը . ինչպէս հո- հո-
գրեմ, հո-գրեմ հո- , հո- ասեմ, ասեմ հո- :
|| Եւստատանի ու || Եւստատանի Հայե-
րուն լեզուին մէջ էի կը բանի . զոր օրի-
նակ էի գրեմ, էի գրեմ, էի գրեմ, և
այլն . բայց ասոնք զուարճալի կերպ մըն
ալ ունին, որով աս մասնիկը երբեմն
մինակ կը գործածեն՝ բայը զօրութեամբ
հասկըցընելով . զոր օրինակ մէկը կը
հարցընէ մէկալին թէ Հայնա էի լեզու-
ցի (հայերէն կը զրուցես, կը խօսիս) .
պատասխան կուտայ մէկալը . Ի՞նչ . այս-
ինքն էի լեզու-ցի, կը խօսիմ : — Բայց
մեր ռամկորէններէն շատին մէջն ալ
նոյն մասնիկը սոսկ է կը գրուի՝ երբոր
բայը ձայնաւորով սկսած է . զոր օրի-
նակ հո-գրեմ, հո-գրեմ, հո-գրեմ, հո-գրեմ,
հո-գրեմ, հո-գրեմ, հո-գրեմ, հո-գրեմ :

Գրոց մէջ աս մասնիկը խիստ քիչ կը
գտնուի, ան ալ Շնորհալոյն ու Լամ-

բրոնացոյն ռամկական զուրցուածքնե-
րուն և անկէջ ետքը եկած ռամկական
գրուածքներու մէջ . զոր օրինակ Շն-
որհալոյն անունովը յիշուած առեղ-
ծուածներուն մէջ կայ՝ հո- աճէ, հո-գրեմ,
հո- հո-գրեմ, հո- իջեմ . Լամբրոնացին
ալ Լեւոն թագաւորին գրած թղթին
մէջ տեղ տեղ գեղեցիկ ճարտասանու-
թեամբ մը ռամկական կերպ տալով
խօսքին կ'ըսէ . “ Եւստատանի քա-
ւիչ մահուանէն՝ զինչ հո- ասեմ ամե-
նայն վանորայքդ 'ի վերն և 'ի վայրս,
և չեն պատկառեր , և այլն :

Եւստատանի է որ հին ատենը այնչափ
յաճախեալ չէ եղեր նաև ռամկական
լեզուին մէջ աս մասնիկը՝ որչափ որ հի-
մա . ան ատենները թերևս քովի բային
իբրև ուժ տալու կամ տղեղ զարդ մը
ըլլալու համար կը բանէր, իսկ հիմա-
կուան գործածութեան մէջ այնպէս
տիրած է որ առանց անոր եղած բայը
ուրիշ նշանակութիւն ունի, անով զը-
րուածը ուրիշ . զոր օրինակ թէ որ պար-
զաբար գրեմ ըսես, տաճկերէն եաղայն
բային իմաստը կուտայ ռամկորէնին
մէջ, իսկ կը գրեմ ըսես նէ, տաճկերէն
եաղայն կամ եաղայնորում բայերուն կը
պատասխանէ :

Բնիկ վերը թէ աս մասնակիին գործ-
ածութիւնը մեր ռամկորէն լեզուին
զարմանալի յատկութիւններէն մէկն է .
բայց դիտելու բան մըն ալ աս է թէ
այնպիսի յատկութիւն մը չէ ասիկայ որ
միայն մեր լեզուին սեպհական ըլլայ .
վասն զի կը տեսնենք որ ուրիշ լեզուաց
մէջ ալ գրեթէ նոյն մասնիկը կը գտնուի՝
նման կերպերով ու նշանակութեամբ
գործածուած : Եւստատանի զաւա-
ռական լեզուին մէջ, որ խաղերէնին
մէկ տեսակն է, կը մասնիկ մը կայ որ
մեր կըն պէս բայերէն առաջ կը գրուի .
ուստի ուրիշ Խաղաղացոց պէս Կո-
սեմ), Կո- (երթամ), Կո- (գրեմ),
ըսելու տեղը՝ Եւստատանի կ'ըսեն կը
Կո- , կը Կո- , կը Կո- և այլն : Գեր-
մանացոց լեզուին մէջ նոյն կը մասնիկը
կը գտնուի՝ քիչ մը տարբեր գործածու-

Թեամբ, այսինքն ընդունելու թիւն ան-
ցեալ ըստած բայերուն վրայ միայն դը-
րուելով՝ անոնց իբր թէ ուժ մը կու-
տայ. զոր օրինակ կէպն (տալ), կէ կէպն
(տուեալ). հապն (ունել), կէ հապն
(ստացեալ կամ կալեալ), քօքն (գալ),
կէ քօքն (եկեալ) և այլն:

Հիմա տեսնենք թէ արդեօք աս կը
կամէ՞ մասնիկը կարելի է մեր ռամկո-
րէն լեզուին մէջէն վերցնել՝ առանց
լեզուին վրայ մեծ փոփոխութիւն ընե-
լու: Արդ՝ ի վերոյ մտածելով շատին
այնպէս կ'երևնայ թէ վերցնելը ամե-
նադիւրին բան է. և ամենէն զօրաւոր
պատճառ աս կը բերեն թէ ինչպէս որ
զուտ հայերէնին այսինքն գրաբառ ը-
ստած լեզուին մէջ չկայ, ռամկօրէնին
մէջ ալ կրնայ չլլալ. կամ որ նոյն է՝
ինչպէս որ ատենով չկար, հիմայ ալ
կրնայ չլլալ: Բայց կարծեմ թէ այն-
չափ դիւրին չէ վերցնելը. վասն զի
թէպէտ և աս կը մասնիկը ատենով
չկայ եղեր, բայց ան ատենի աշխարհա-
բառն ալ հիմակուանէն շատ տարբե-
րութիւն ունի, և ասոր պէս (ասանկ
ըսեմ) տաճկերէնին վրայ թափուած
չէր. իսկ հիմակուան աշխարհաբառնե-
րուն շատը, մասնաւորօրէն յօլեցուց լե-
զուն, գրաբառէն այնչափ հեռու և
տաճկերէնին այնչափ մօտ են ոճի ու
շարադրութեան կողմանէ, որ քիչ մը
տարբեր ոճով խօսուելուն պէս՝ անիմա-
նալի կ'ըլլան ռամկաց համար: Արդ՝ կը
կամ է՞ մասնիկը առաջները միայն եր-
բեմն դրուած կը գտնուի ներկայ և ան-
կատար բայերուն վրայ. զոր օրինակ
հոգան, հոգայի. ասով գրեթէ հիմա-
կուան հոր մասնիկին իմաստը ունեցած
կ'երևնայ ան ատենը. իսկ հիմա այն-
պէս յաճախեր է գործածութիւնն որ
առանց ասոր՝ ներկայ, անկատար ու նաև
ապառնի բայ չգործածուիր, և առանց
ասոր դրուած բայը տարբեր նշանակու-
թիւն կ'ունենայ, ինչպէս որ ըսինք.
զոր օրինակ կը քալեմ, ըսել է քալելու
հետք էմ կամ կ'ողեմ քալել (կէլէյօրոմ, կէ-
լէլէրէմ). կը քալի, ըսել է քալելու հետ
էի կամ կ'ողի քալել (կէլէյօրոմ, կէ-

լէլէրէմ). իսկ քալեմ՝ ըսել է հետք
էմ քալել (կէլէլէմ). անկէց՝ ի զատ պայ-
մանական նշանակութիւն ալ ունի՝ ինչ-
պէս աս տաճկերէնները, կէլէմ, կէլէր-
էմ. նմանապէս քալի ըսուի նէ՝ տաճ-
կերէն կը թարգմանուի կէլէլէրէմ, կէլ-
էլէրէմ և այլն:

Այս օրինակներէս կ'իմացուի թէ շատ
դժուար բան է կը մասնիկը վերցնել
աշխարհաբառէն. ասիկայ հիմակուան
աս խեղճ լեզուին խարխուլ շինուած.
քին մէջ գլխաւոր գերան կամ քար մըն
է՝ որ տեղը դնելու ուրիշ բան չունիս,
ուստի զինքը վերցնելուդ պէս՝ շէնքն
ալ կը փլի, և գրաբառ չգիտցողին ա-
կանջը բառերու աւերակներով կը լե-
ցուի:

Եւ ուզեր ասով ըսել թէ անկարե-
լի է ու միշտ անկարելի պիտի ըլլայ աս
մասնիկը վերցնել աշխարհաբառէն.
վասն զի խոհեմութեամբ, համբերու-
թեամբ և ջանքով՝ անկարելի երևցած
բաներն ալ կրնան դիւրանալ այսպիսի
նիւթերու մէջ. հապա աս միայն կ'ու-
զեմ ցուցնել թէ այնչափ դիւրին չէ
շուտ մը վերցնելը ինչպէս որ ոմանք կը
կարծեն, թէպէտ և ամէն հայրենասէր
անձանց ալ փափաքելի է որ աս թանձր
փուշը օր մը առաջ վերցուի մեր լեզուին
բայերուն վրայէն:

Հ. Դ. ԱՅՎ:

ԲՆԱԿԱՆ ԳԻՏՈՒԹԻՒՆ

ԲՆԱԿԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

Սարգսն հասկին Բարձր-Լիւնն ու Տար-
նոյն Ժանրո-Լիւնը:

ՍԱՐԴՈՒՍ հասակը ընդհանրապէս
ծնանելու ատեն 18 բթաչափ և 6
գծաչափ է և կամ 501 հազարորդա-
մեթր. իսկ կանանցը քիչ մը պակաս է.
կամ թէ աս համեմատութիւնը ունի
483 առ 498:

Սարմնոց աճումը ամէն տարի ծնած
պտեն ունեցածին 12երորդ մասն է, և